

Grammaticus en Grammy: schuivend door de Duitse grammatica

De herinnering van velen aan het schoolvak Duits zijn de rijtjes die uit het hoofd moesten worden geleerd. Vaak kent men de rijtjes ook nog wel, maar wat er nu precies mee aan de hand was, is men vergeten. Grammaticaschema's bieden wel een oplossing, maar het combineren van de verschillende tabellen loopt veelal uit op een worsteling. Om aan dat probleem een eind te maken, bedacht ik een systeem dat de Duitse grammatica op een handzaam latje presenteert: **Grammaticus en Grammy**.

De *Grammaticus* is de versie voor havo/vwo. De naamvallen staan in de klassieke volgorde en dragen de Latijnse namen: Nominativ, Genitiv, Dativ en Akkusativ. De *Grammy* is een eenvoudiger variant met als meest in het oog springende verschil de naamvalsvolgorde: eerste, vierde, derde, tweede. De naamvalsaanduiding van de *Grammy* is gebaseerd op het hij/hem-verschil in het Nederlands. Wolters-Noordhoff geeft de grammaticale schuiflatten uit. Bij beide verschijnt binnenkort een werkblok met uitleg, oefeningen en antwoorden.

Schuivende delen

De *Grammaticus* en *Grammy* kunnen getypeerd worden als een onderzoekgrammatica. Deze bestaat uit twee ten opzichte van elkaar schuivende delen waarmee:

1. De verbuigingen voor de der-, ein- en de nichts-Gruppe voor geslacht en getal van de zelfstandige naamwoorden op inzichtelijke wijze worden getoond.
2. De verbuiging van het bijvoeglijk naamwoord wordt getoond.
3. De verbuigingen van het persoonlijk, bezittelijk, vragend en betrekkelijk voornaamwoord zichtbaar gemaakt kunnen worden.
4. Een overzicht gegeven wordt van het gebruik van Nominativ, Genitiv, Dativ en Akkusativ als gevolg van de functie van naamwoordgroepen in een zin.
5. Een overzicht gegeven wordt van de belangrijkste

voorzetsels en de daarmee samenhangende naamvalsvormen.

6. Een opsomming gegeven wordt van de werkwoorden met afwijkende naamvallen ten opzichte van het Nederlands (danken, dienen, es gibt, enzovoort).
7. De vervoeging bij alle personen gegeven wordt van de werkwoorden 'sein', 'haben' en 'werden', de modale hulpwerkwoorden + 'wissen', de zwakke en sterke werkwoorden en de sterke werkwoorden met 'a' en 'e' in de stam. Voor alle werkwoorden geldt dat de vervoeging voor de tegenwoordige tijd en de verleden tijd wordt gegeven dan wel afgeleid kan worden.

Ondanks de schat aan informatie die deze onderzoekgrammatica in schuiflatvorm herbergt, heeft hij het formaat van nog geen half A4'tje.

Aanbevelingen

Kwakernaak (1989) doet in zijn *Grammatica in het vreemde-talenonderwijs* een aantal aanbevelingen met betrekking tot de wenselijke inhoud en vorm van grammaticale gebruiksregels. Deze regels dienen:

- zo bruikbaar, geldig en concreet mogelijk te zijn;
- zo weinig mogelijk taalkundige terminologie te bevatten;
- indien nodig, zoveel mogelijk sprekende terminologie te bevatten;
- zoveel mogelijk (visuele) ophangers te bevatten;
- zo horizontaal mogelijk te zijn.

Aan deze aanbevelingen zou evenzeer een gebruiksvriendelijke onderzoekgrammatica moeten voldoen, omdat langs die weg het zoekproces verkort kan worden. Naast het principe van het schuiven ter vervanging van het geblader en doorzoeken/combineren van de gebruikelijke tabellen, zijn *Grammaticus* en *Grammy* gebaseerd op het principe van analogie. Voor elk grammaticaal probleem is een pregnant voorbeeld gekozen. De taalkundige terminologie beperkt zich op beide schuiven tot persoonlijk en bezittelijk voornaamwoord en de werkwoordscategorieën: zwak, sterk, sterk met *a*-Umlaut en sterk met *efi*-Wechsel. Bij de keuzevoorzetsels (het rijtje 'an, auf, hinter...') is voor een symboolaanduiding gekozen. Op de voorkant wordt het systeem van verbuigingen behandeld. Op het voorzetsel 'für' (= voor) volgt de Akkusativ. Met de schuif bepaal je welk woord je wilt gebruiken; de vorm lees je in de rij van de Akkusativ af. In het voorbeeld staat de schuif op de 'der-Gruppe':

Grammaticus Wolters-Noordhoff © 1998 F.A.G. Verduyn & Partners 1002-1003-1004 1005-1006-1007 1008-1009-1010 1011-1012-1013 1014-1015-1016 1017-1018-1019 1020-1021-1022 1023-1024-1025 1026-1027-1028 1029-1030-1031 1032-1033-1034 1035-1036-1037 1038-1039-1040 1041-1042-1043 1044-1045-1046 1047-1048-1049 1050-1051-1052 1053-1054-1055 1056-1057-1058 1059-1060-1061 1062-1063-1064 1065-1066-1067 1068-1069-1070 1071-1072-1073 1074-1075-1076 1077-1078-1079 1080-1081-1082 1083-1084-1085 1086-1087-1088 1089-1090-1091 1092-1093-1094 1095-1096-1097 1098-1099-1100 1101-1102-1103 1104-1105-1106 1107-1108-1109 1110-1111-1112 1113-1114-1115 1116-1117-1118 1119-1120-1121 1122-1123-1124 1125-1126-1127 1128-1129-1130 1131-1132-1133 1134-1135-1136 1137-1138-1139 1140-1141-1142 1143-1144-1145 1146-1147-1148 1149-1150-1151 1152-1153-1154 1155-1156-1157 1158-1159-1160 1161-1162-1163 1164-1165-1166 1167-1168-1169 1170-1171-1172 1173-1174-1175 1176-1177-1178 1179-1180-1181 1182-1183-1184 1185-1186-1187 1188-1189-1190 1191-1192-1193 1194-1195-1196 1197-1198-1199 1200-1201-1202 1203-1204-1205 1206-1207-1208 1209-1210-1211 1212-1213-1214 1215-1216-1217 1218-1219-1220 1221-1222-1223 1224-1225-1226 1227-1228-1229 1230-1231-1232 1233-1234-1235 1236-1237-1238 1239-1240-1241 1242-1243-1244 1245-1246-1247 1248-1249-1250 1251-1252-1253 1254-1255-1256 1257-1258-1259 1260-1261-1262 1263-1264-1265 1266-1267-1268 1269-1270-1271 1272-1273-1274 1275-1276-1277 1278-1279-1280 1281-1282-1283 1284-1285-1286 1287-1288-1289 1290-1291-1292 1293-1294-1295 1296-1297-1298 1299-1300-1301 1302-1303-1304 1305-1306-1307 1308-1309-1310 1311-1312-1313 1314-1315-1316 1317-1318-1319 1320-1321-1322 1323-1324-1325 1326-1327-1328 1329-1330-1331 1332-1333-1334 1335-1336-1337 1338-1339-1340 1341-1342-1343 1344-1345-1346 1347-1348-1349 1350-1351-1352 1353-1354-1355 1356-1357-1358 1359-1360-1361 1362-1363-1364 1365-1366-1367 1368-1369-1370 1371-1372-1373 1374-1375-1376 1377-1378-1379 1380-1381-1382 1383-1384-1385 1386-1387-1388 1389-1390-1391 1392-1393-1394 1395-1396-1397 1398-1399-1400 1401-1402-1403 1404-1405-1406 1407-1408-1409 1410-1411-1412 1413-1414-1415 1416-1417-1418 1419-1420-1421 1422-1423-1424 1425-1426-1427 1428-1429-1430 1431-1432-1433 1434-1435-1436 1437-1438-1439 1440-1441-1442 1443-1444-1445 1446-1447-1448 1449-1450-1451 1452-1453-1454 1455-1456-1457 1458-1459-1460 1461-1462-1463 1464-1465-1466 1467-1468-1469 1470-1471-1472 1473-1474-1475 1476-1477-1478 1479-1480-1481 1482-1483-1484 1485-1486-1487 1488-1489-1490 1491-1492-1493 1494-1495-1496 1497-1498-1499 1500-1501-1502 1503-1504-1505 1506-1507-1508 1509-1510-1511 1512-1513-1514 1515-1516-1517 1518-1519-1520 1521-1522-1523 1524-1525-1526 1527-1528-1529 1530-1531-1532 1533-1534-1535 1536-1537-1538 1539-1540-1541 1542-1543-1544 1545-1546-1547 1548-1549-1550 1551-1552-1553 1554-1555-1556 1557-1558-1559 1560-1561-1562 1563-1564-1565 1566-1567-1568 1569-1570-1571 1572-1573-1574 1575-1576-1577 1578-1579-1580 1581-1582-1583 1584-1585-1586 1587-1588-1589 1590-1591-1592 1593-1594-1595 1596-1597-1598 1599-1600-1601 1602-1603-1604 1605-1606-1607 1608-1609-1610 1611-1612-1613 1614-1615-1616 1617-1618-1619 1620-1621-1622 1623-1624-1625 1626-1627-1628 1629-1630-1631 1632-1633-1634 1635-1636-1637 1638-1639-1640 1641-1642-1643 1644-1645-1646 1647-1648-1649 1650-1651-1652 1653-1654-1655 1656-1657-1658 1659-1660-1661 1662-1663-1664 1665-1666-1667 1668-1669-1670 1671-1672-1673 1674-1675-1676 1677-1678-1679 1680-1681-1682 1683-1684-1685 1686-1687-1688 1689-1690-1691 1692-1693-1694 1695-1696-1697 1698-1699-1700 1701-1702-1703 1704-1705-1706 1707-1708-1709 1710-1711-1712 1713-1714-1715 1716-1717-1718 1719-1720-1721 1722-1723-1724 1725-1726-1727 1728-1729-1730 1731-1732-1733 1734-1735-1736 1737-1738-1739 1740-1741-1742 1743-1744-1745 1746-1747-1748 1749-1750-1751 1752-1753-1754 1755-1756-1757 1758-1759-1760 1761-1762-1763 1764-1765-1766 1767-1768-1769 1770-1771-1772 1773-1774-1775 1776-1777-1778 1779-1780-1781 1782-1783-1784 1785-1786-1787 1788-1789-1790 1791-1792-1793 1794-1795-1796 1797-1798-1799 1800-1801-1802 1803-1804-1805 1806-1807-1808 1809-1810-1811 1812-1813-1814 1815-1816-1817 1818-1819-1820 1821-1822-1823 1824-1825-1826 1827-1828-1829 1830-1831-1832 1833-1834-1835 1836-1837-1838 1839-1840-1841 1842-1843-1844 1845-1846-1847 1848-1849-1850 1851-1852-1853 1854-1855-1856 1857-1858-1859 1860-1861-1862 1863-1864-1865 1866-1867-1868 1869-1870-1871 1872-1873-1874 1875-1876-1877 1878-1879-1880 1881-1882-1883 1884-1885-1886 1887-1888-1889 1890-1891-1892 1893-1894-1895 1896-1897-1898 1899-1900-1901 1902-1903-1904 1905-1906-1907 1908-1909-1910 1911-1912-1913 1914-1915-1916 1917-1918-1919 1920-1921-1922 1923-1924-1925 1926-1927-1928 1929-1930-1931 1932-1933-1934 1935-1936-1937 1938-1939-1940 1941-1942-1943 1944-1945-1946 1947-1948-1949 1950-1951-1952 1953-1954-1955 1956-1957-1958 1959-1960-1961 1962-1963-1964 1965-1966-1967 1968-1969-1970 1971-1972-1973 1974-1975-1976 1977-1978-1979 1980-1981-1982 1983-1984-1985 1986-1987-1988 1989-1990-1991 1992-1993-1994 1995-1996-1997 1998-1999-2000 2001-2002-2003 2004-2005-2006 2007-2008-2009 2010-2011-2012 2013-2014-2015 2016-2017-2018 2019-2020-2021 2022-2023-2024 2025-2026-2027 2028-2029-2030 2031-2032-2033 2034-2035-2036 2037-2038-2039 2040-2041-2042 2043-2044-2045 2046-2047-2048 2049-2050-2051 2052-2053-2054 2055-2056-2057 2058-2059-2060 2061-2062-2063 2064-2065-2066 2067-2068-2069 2070-2071-2072 2073-2074-2075 2076-2077-2078 2079-2080-2081 2082-2083-2084 2085-2086-2087 2088-2089-2090 2091-2092-2093 2094-2095-2096 2097-2098-2099 2100-2101-2102 2103-2104-2105 2106-2107-2108 2109-2110-2111 2112-2113-2114 2115-2116-2117 2118-2119-2120 2121-2122-2123 2124-2125-2126 2127-2128-2129 2130-2131-2132 2133-2134-2135 2136-2137-2138 2139-2140-2141 2142-2143-2144 2145-2146-2147 2148-2149-2150 2151-2152-2153 2154-2155-2156 2157-2158-2159 2160-2161-2162 2163-2164-2165 2166-2167-2168 2169-2170-2171 2172-2173-2174 2175-2176-2177 2178-2179-2180 2181-2182-2183 2184-2185-2186 2187-2188-2189 2190-2191-2192 2193-2194-2195 2196-2197-2198 2199-2200-2201 2202-2203-2204 2205-2206-2207 2208-2209-2210 2211-2212-2213 2214-2215-2216 2217-2218-2219 2220-2221-2222 2223-2224-2225 2226-2227-2228 2229-2230-2231 2232-2233-2234 2235-2236-2237 2238-2239-2240 2241-2242-2243 2244-2245-2246 2247-2248-2249 2250-2251-2252 2253-2254-2255 2256-2257-2258 2259-2260-2261 2262-2263-2264 2265-2266-2267 2268-2269-2270 2271-2272-2273 2274-2275-2276 2277-2278-2279 2280-2281-2282 2283-2284-2285 2286-2287-2288 2289-2290-2291 2292-2293-2294 2295-2296-2297 2298-2299-2300 2301-2302-2303 2304-2305-2306 2307-2308-2309 2310-2311-2312 2313-2314-2315 2316-2317-2318 2319-2320-2321 2322-2323-2324 2325-2326-2327 2328-2329-2330 2331-2332-2333 2334-2335-2336 2337-2338-2339 2340-2341-2342 2343-2344-2345 2346-2347-2348 2349-2350-2351 2352-2353-2354 2355-2356-2357 2358-2359-2360 2361-2362-2363 2364-2365-2366 2367-2368-2369 2370-2371-2372 2373-2374-2375 2376-2377-2378 2379-2380-2381 2382-2383-2384 2385-2386-2387 2388-2389-2390 2391-2392-2393 2394-2395-2396 2397-2398-2399 2400-2401-2402 2403-2404-2405 2406-2407-2408 2409-2410-2411 2412-2413-2414 2415-2416-2417 2418-2419-2420 2421-2422-2423 2424-2425-2426 2427-2428-2429 2430-2431-2432 2433-2434-2435 2436-2437-2438 2439-2440-2441 2442-2443-2444 2445-2446-2447 2448-2449-2450 2451-2452-2453 2454-2455-2456 2457-2458-2459 2460-2461-2462 2463-2464-2465 2466-2467-2468 2469-2470-2471 2472-2473-2474 2475-2476-2477 2478-2479-2480 2481-2482-2483 2484-2485-2486 2487-2488-2489 2490-2491-2492 2493-2494-2495 2496-2497-2498 2499-2500-2501 2502-2503-2504 2505-2506-2507 2508-2509-2510 2511-2512-2513 2514-2515-2516 2517-2518-2519 2520-2521-2522 2523-2524-2525 2526-2527-2528 2529-2530-2531 2532-2533-2534 2535-2536-2537 2538-2539-2540 2541-2542-2543 2544-2545-2546 2547-2548-2549 2550-2551-2552 2553-2554-2555 2556-2557-2558 2559-2560-2561 2562-2563-2564 2565-2566-2567 2568-2569-2570 2571-2572-2573 2574-2575-2576 2577-2578-2579 2580-2581-2582 2583-2584-2585 2586-2587-2588 2589-2590-2591 2592-2593-2594 2595-2596-2597 2598-2599-2600 2601-2602-2603 2604-2605-2606 2607-2608-2609 2610-2611-2612 2613-2614-2615 2616-2617-2618 2619-2620-2621 2622-2623-2624 2625-2626-2627 2628-2629-2630 2631-2632-2633 2634-2635-2636 2637-2638-2639 2640-2641-2642 2643-2644-2645 2646-2647-2648 2649-2650-2651 2652-2653-2654 2655-2656-2657 2658-2659-2660 2661-2662-2663 2664-2665-2666 2667-2668-2669 2670-2671-2672 2673-2674-2675 2676-2677-2678 2679-2680-2681 2682-2683-2684 2685-2686-2687 2688-2689-2690 2691-2692-2693 2694-2695-2696 2697-2698-2699 2700-2701-2702 2703-2704-2705 2706-2707-2708 2709-2710-2711 2712-2713-2714 2715-2716-2717 2718-2719-2720 2721-2722-2723 2724-2725-2726 2727-2728-2729 2730-2731-2732 2733-2734-2735 2736-2737-2738 2739-2740-2741 2742-2743-2744 2745-2746-2747 2748-2749-2750 2751-2752-2753 2754-2755-2756 2757-2758-2759 2760-2761-2762 2763-2764-2765 2766-2767-2768 2769-2770-2771 2772-2773-2774 2775-2776-2777 2778-2779-2780 2781-2782-2783 2784-2785-2786 2787-2788-2789 2790-2791-2792 2793-2794-2795 2796-2797-2798 2799-2800-2801 2802-2803-2804 2805-2806-2807 2808-2809-2810 2811-2812-2813 2814-2815-2816 2817-2818-2819 2820-2821-2822 2823-2824-2825 2826-2827-2828 2829-2830-2831 2832-2833-2834 2835-2836-2837 2838-2839-2840 2841-2842-2843 2844-2845-2846 2847-2848-2849 2850-2851-2852 2853-2854-2855 2856-2857-2858 2859-2860-2861 2862-2863-2864 2865-2866-2867 2868-2869-2870 2871-2872-2873 2874-2875-2876 2877-2878-2879 2880-2881-2882 2883-2884-2885 2886-2887-2888 2889-2890-2891 2892-2893-2894 2895-2896-2897 2898-2899-2900 2901-2902-2903 2904-2905-2906 2907-2908-2909 2910-2911-2912 2913-2914-2915 2916-2917-2918 2919-2920-2921 2922-2923-2924 2925-2926-2927 2928-2929-2930

In de volgende afbeelding is er doorgeschoven naar 'du' en 'ihr':

persoonlijk voornaamwoord	tegenwoordige tijd	SEIN = zijn	HABEN = hebben	WERDEN = worden, zullen	sterk met a/e
enkelvoud du	verleden tijd	bist	war st	wirst	antagen -s
meervoud ihr		seid	war t	werd et	entziden -s
	dürfen dürfen	dürfen dürfen	mögen möcht	müssen muß	fallen -s
	darf st	kann st	mag st	muß t	fahren -s
	dürft t	könn t	mög t	muß t	halten -s
					haben -s
					laufen -s
					rufen -s
					schlagen -s
					schreiben -s
					tragen -s
					wachen -s

afb. 4: Grammaticus achterzijde (uitsnede).

Dus: jij bent = du bist
 jij was = du warst
 jullie zijn = ihr seid
 jullie waren = ihr wart

Positief

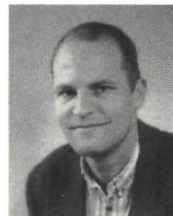
De leerlingen van drie 4-vwo-klassen die ik met de schuiflat heb laten werken, reageerden positief op het gemak ervan. Een toets vooraf gaf een score van 40% goede antwoorden. Na een maand (zelfstandig!) geoefend te hebben was dit percentage tot ruim 80% gestegen. Daarbij is de gehele 'basisgrammatica' getoetst (hoe omstreden dit begrip ook mag zijn - leraren aan wie ik deze resultaten voorlegde, noemden dit 'stof voor het schoolonderzoek'). Het gebruik van hulpmiddelen als woordenboeken en grammatica's bij repetities wordt door steeds meer docenten toegestaan. De opzoekvaardigheid daarbij is zelfs tot een kerndoel van de basisvorming verheven (kerndoel 16). Door de aanstaande invoe-

ring van de tweede fase in havo/vwo zal het belang van het zelfstandig gebruik van hulpmiddelen alleen nog maar toenemen. Kortom, *Grammaticus* en *Grammy* zijn handzame overzichten waarmee snel en zelfstandig een grammaticaal probleem in het Duits kan worden opgelost.

Literatuur

- Kwakernaak, E., *Grammatica in het vreemde-talenonderwijs*, Leiden: Alpha, 1989. (Eerder als reeks artikelen verschenen in *Levende Talen*.)

Erwin K. de Vries

Geboren 1963. Studeerde Duitse taal- en letterkunde aan de RU Groningen. Lerarenopleiding afgerond in 1995. Als docent Duits momenteel werkzaam aan het Maartenscollege in Groningen. Publiceerde eerder over René Girard en de Germaanse mythologie. Adres: Jan Goeverneurstraat 7-A, 9724 LJ Groningen.

V o o r a a n k o n d i g i n g

Jaarvergadering Levende Talen 1997

Op zaterdag 25 januari 1997 vindt tijdens de Nationale Onderwijstentoonstelling in de Jaarbeurs te Utrecht de jaarvergadering plaats van de Vereniging van Leraren in Levende Talen. Het hoofdbestuur nodigt alle leden van harte uit deze vergadering bij te wonen.

Deelnemers aan de jaarvergadering kunnen 's ochtends gratis toegang krijgen tot de NOT. Hoe u zich daarvoor aanmeldt, leest u in de folder die u in de loop van december wordt toegezonden.

Programma

12.15-13.15 uur

- lunch in het Beatrixgebouw, aangeboden door het hoofdbestuur

13.15-14.30 uur

- algemene vergadering met o.a. de uitreiking van de Levende Talenprijs

14.30-16.00 uur

- sectieprogramma's

vanaf 16.00 uur

- borrel